

DE RABANO

TESTIMONIA ET ELOGIA ILLUSTRUM SCRIPTORUM.

(Ex editioe Georgii Colvenerii.)

I.

Vita sancti Solæ presbyteri et monachi, discipuli sancti Bonifacii, archiepiscopi Moguntini et martyris, conscripta ipso Rabano vivente, cujus compendium habet Georgius Wicelius in sua historia de Sanctis Ecclesiæ Dei.

Aliqui et prædii sui partem illi (Solæ) tradebant, quam ille in Dei timore accipiens, cum his quæ ei dominus Carolus Augustus donare dignatus est, ad egregium Fuldanensium cœnobium, ubi, Deo providente, modo sanctissimus ac in omni arte peritissimus abbas Rabanus perspiciabiliter fulget.

II.

Hincmarus contra Godescalcum hæreticum de prædestinatione.

Alterum autem librum (de Godescalco loquitur) scripsit contra Rabanum venerabilem archiepiscopum, etiam zelosum in sancta religione patrem, et catholicum scriptorem, ut videlicet ab orthodoxo et magno doctore Domino Alcuino in sanctæ Ecclesiæ utilitatibus, uberibus ipsius, catholico lacte nutritum, de doctrinæ prato sanctorum auctorum floribus collectum, et confectum: quos flores catholice a catholicis dictos, aut mutilavit, aut corruptit.

Idem Hincmarus teste Flodoardo lib. III Hist. ecclesiæ Rhemensis, cap. 21, ubi recensens varia Hincmari scripta inter alia refert eum scripsisse Rabano Moguntinæ præsuli: In qua, inquit Flodoardus, epistola assertit hunc beatum Rabanum solum tunc temporis de discipulatu beati Alcuini relictum.

III.

Annales Francorum ab anno incarnat. Domini 714 usque ad 883, incerti auctoris inter duodecim scriptores coetaneos ex bibliotheca Petri Pithæi editi, et primo loco positi, ejusque judicio Moguntinæ scripti temporibus Rabani Mauri archiepiscopi; vel, ut alii arbitrantur, Fuldæ, et ideo annales Fuldenses nominant.

Anno 822, Eigil abbas Fuldensis cœnobia defunctus Rabanum successorem accepit.

Anno 844, Rabanus sophista, et sui temporis nulli poetarum secundus, librum, quem de Laude sanctæ Crucis Christi, figurarum varietate distinctum, difficili et mirando poemate composuit, per Ascrium et Hruodbertum a monachos monasterii Fuldensis, Sergio papæ, sancto Petro offerendum, transmisit.

Anno 847, Otgarius Moguntiacensis episcopus XI Kal. Maii obiit, in cujus locum Rabanus ordinatus est v Kal. Jul. qui eodem anno, jubente Ludovico rege, apud Moguntiacum synodum habuit circa Kal. Oct.

Anno 850, gravissima fames Germaniæ populos oppressit, maxime circa Rhenum habitantes. Nam unus modius de frumento Mogontiæ vendebatur decem siclis argenti. Morabatur autem eo tempore Rabanus archiepiscopus in quadam villa parochiæ suæ, cui vocabulum est Winzella, et pauperes de diversis locis venientes suscipiens, quotidie plusquam trecentos alimento sustentabat, exceptis his qui in præsentia illius vescerantur assidue.

Anno 856, mense Februario, 4 die mensis, defunctus est Rabanus archiepiscopus Moguntiacensis

* Baronius, tom. X Annal., eodem anno, legit *Asericum et Theodbertum.*

A ecclesiæ, habens in episcopatu annos novem, mensem unum, et dies quatuor. Cui successit Karlus, etc.

IV.

Lambertus Schafnaburgensis de Rebus gestis Germanorum.

Anno 831, Brun et Raban abbates fundamentum ecclesiæ sancti Wigberti foderunt vi Idus Julii, secunda feria.

Anno 842, Lutharius expulsus est a regno, et Raban abbas de monasterio.

Anno 847, Oggarius Moguntinæ archiepiscopus obiit, cui abbas Fuldensis Rabanus successit, abbatiam Waldo suscepit.

Anno 856, Rabanus archiepiscopus obiit, cui Carolus successit.

V.

Sanctus Odilo, abbas Cluniacensis, in sermone de Laude sanctæ crucis.

B Rabanus sæculari scientia affatim eruditus, filie catholicus, spirituali scientia ad plenum edoctus, tale de Laude sanctæ Crucis texuit opus, et texendo perfecit, quo pretiosius ad videndum, amabilius ad legendum, dulcius ad retinendum, laboriosius ad scribendum non potest inveniri.

VI.

Hermannus Contractus in Chronico copiosius edito.

Anno 822, Fuldis Eigil abbas obiit: cui Rabanus vir doctus et divinorum librorum tractator egregius successit.

VII.

Marianus Scotus, monachus Fuldensis, lib. III Chron., ætate 6.

Anno 822, Eigil Fuldensis abbas obiit, Rabanus sibi successit.

Anno 847, Otgarius Moguntinus archiepiscopus obiit, Rabanus abbas Fuldensis successit, Hattho fit abbas.

Anno 856, Rabanus archiepiscopus Moguntinus obiit, Carolus ei successit.

VIII.

Honorius Augustodunensis, de illustribus Ecclesiæ scriptoribus.

Rabanus ex monasterii Fuldensis abbate Moguntinensis episcopus scripsit mirabilem librum de Mysterio sanctæ Crucis, et totum Vetus et Novum Testamentum exposuit. Sub Ludovico claruit.

IX.

Sigebertus Gemblacensis in Chronico.

Anno 824, Rabanus sophista, et sui temporis poetarum nulli secundus, fit abbas Fuldensis, qui multa de Scripturis sanctis disseruit, qui etiam librum de Laude sanctæ Crucis figurarum varietate distinctum, difficili et mirando poemate composuit, Sergio papæ, sancto Petro offerendum, misit.

Anno 827, Rabanus abbas tractatus in librum Sapientiæ, et Ecclesiastici ad Otgarium archiepiscopum edit.

Anno 848, Rabanus abbas Fuldensis ordinatus Moguntinæ archiepiscopus, celebrata synodo Mo-

guntiae, jussu Ludovici regis multa ecclesiae utilia decrevit.

Anno 849, Godescalcus haereticus a Rabano archiepiscopo rationabiliter, ut multis visum, convincitur, sed tamen in suo perseverat errore.

Anno 851, fames valida Germaniam attrivit, ut etiam pater filium suum devorare voluerit, quo tempore Rabanus archiepiscopus multam benevolentiam pauperibus exhibuit.

Anno 856, Rabanus egregiae vitae et scientiae archiepiscopus obiit.

X.

Idem in Catalogo scriptorum ecclesiasticorum capite 90.

Rabanus, qui et Maurus, sive Magentius, ex abbate Fuldensi archiepiscopus Moguntiae, scripsit librum de Laude sanctae Crucis mira varietate depictum, quem misit Romae sancto Petro offerendum. Scripsit ad Otgarium archiepiscopum librum super libros Sapientiae Salomonis; scripsit super librum Machabaeorum primum, super Esdras, super Judith, de Mysteriis missae librum unum, de Benedictionibus patriarcharum librum unum; scripsit ad Hilduinum abbatem in Regum libros quatuor, de Quaestionibus canonum ad Heribaldum episcopum librum unum, ad Reginaldum coepiscopum de eadem re librum unum, et alia.

XI.

Vincentius Bellovacensis in Speculo Historiali, lib. xxiv, cap. 28.

Rabanus sophista, et sui temporis poetarum nulli secundus, fit abbas Fuldensis, qui multa de Scripturis sanctis disseruit, qui etiam librum de Laude sanctae Crucis figurarum varietate distinctum difficili et mirando poemate composuit, et Sergio papae, sancto Petro offerendum, misit. Item tractatus in libro Sapientiae, et in Ecclesiastico ad Otgarium archiepiscopum edidit. Hic tandem ex abbate Fuldensi Moguntiae archiepiscopus ordinatus est, ubi celebrata synodo jussu Ludovici regis, multa Ecclesiae utilia decrevit. Auctor scripsit ergo de Laude Crucis libros duos, de Institutione clericorum librum unum; super Genesim libros quatuor; super Exodum libros quatuor; super Numeri librum unum; super Regum libros quatuor; super Paralipomenon libros quatuor; super Judith libros septem; super Esther librum unum; super librum Sapientiae libros quatuor; super Ecclesiasticum libros decem; super Jeremiam librum unum; super libros Machabaeorum libros tres; super Matthaeum libros octo; super Actus apostolorum librum unum. Scripsit et praeter haec de naturis rerum, et plura alia. Hujus discipulus fuit Strabo, qui eo dictante plurima excepit, et super quosdam libros Pentateuchi commentariola quaedam edidit. Liber Rabani de Laude Crucis, partim metricus est, partim prosaicus.

XII.

Martinus Polonus in Chronico (Anno 816).

Eo tempore floruit Rabanus Monachus Fuldensis, poeta magnus, et in scientia theologiae praecellens.

XIII.

Sanctus Antoninus in parte II Summae Historialis, tit. 14, cap. 5.

Rabanus sophista, et sui temporis poetarum nulli secundus, inquit Vincentius ubi supra post Sigebertum, abbas Fuldensis, qui multa de Scripturis sanctis disseruit, etc. Ejus tempore quaedam pseudoprophetissa, dicens instare diem judicii Maguntiam sollicitabat, ita ut etiam aliquos sacri ordinis ad se inclinaret, quae ab archiepiscopo correpta, confessa est se per suggestionem cujusdam presbyteri, quaestus causa, hoc fecisse, etc. Hic, ut ait Vincentius ubi supra, scripsit libros multos; de Laude Crucis libros duos, partim metricos, partim prosaicos, et

praeter haec de naturis rerum, et plura alia, ac etiam quasdam epistolas cujusmodi est unus ex prologis, qui ponitur ante librum Machabaeorum. Hujus discipulus fuit Strabo, qui eo dictante plurima excepit, et super quosdam libros pentateuchi commentariola quaedam edidit, et quaedam ei super biblia, et expositiones mysticae ascribuntur. Haec habentur in decretis ex libris Rabani de Consec. dist. 4, cap. *Ante baptismum*. Rabanus de Institutione clericorum: « Ante baptismum catechizandi debet homo praevnire officium, ut fidei primum catechumenus accipiat sacramentum, etc. » Idem in eodem de Consec. dist. 4, *Postquam se baptizandum*. Idem dist. ead., *Postea*. Et cap. sequenti, *Ex hinc*. Idem dist. ead., cap. *De hinc iterum*. Idem dist. ead., *Postea II*. Idem dist. ead., *Deinde a sacerdote*. Idem dist. ead., *Postquam ascendit*: III. Idem dist. ead., *Primum interrogetur*. Idem Rabanus scribens ad Heribaldum de lapsis, si debent promoveri, vel in susceptis ministrare, sic ait dist. 50: *De his vero visum est*. Idem super Matthaeum super illud: *Tradidit eum tortoribus*; de Poenitentia dist. 4. « (Cap. 1.) Considerandum est, quod dicit, *universum debitum*, quia non solum peccata, quae post baptismum homo egit, reputabuntur ei ad poenam, verum etiam peccata originalia, quae in baptismo ei dimissa fuerant. Quod autem dicit in plurali, *originalia*, refertur ad plures effectus originalis peccati. Nam in se unum est, et talia imputantur dimissa, non per reversionem eorum, sed per quemdam effectum aggravationis secundum Thom. in 4. Idem in libro de pressuris ecclesiasticis, et habetur dis. 37, cap. *Legimus de beato Hieronymo*. Idem in eod. et habetur 24, quaest. 3, *Non in perpetuum damnamur*.

XIV.

Hartmannus Scedel in Chronico chronicorum cum figuris.

Rabanus monachus, natione Germanus, abbas Fuldensis, postea Maguntinus archiepiscopus, theologus quidem praecellens, ac insignis poeta, per hoc tempus in prosa et carmine plurimum valuit; qui ex ingenii sui magnitudine multos edidit libros, praecipue opus mirandum de Laudibus sanctae Crucis: Commentatus est idem librum Paralipomenon, et Machabaeorum. Habuit etiam sermones satis elegantes ad populum, potissimum in celebritate omnium sanctorum, seditque annis 10, anno salutis 846. Strabus item monachus Gallus, eminentissimus, et commentator diligentissimus, Rabani praedicti auditor, per haec quoque tempora ipso praepceptore suo inferior non fuit, qui in libros Bibliae perpulchre commentatus est, scripsitque de officiis Ecclesiae ad Ludovicum imperatorem, et multa alia.

XV.

Bartholomaeus Platina, de Vitis Pontificum, in GREGORIO IV.

Sunt qui scribant, rogatu Ludovici, Gregorium sanctorum omnium celebritatem Kalendis Novembris instituisse, eamque rem magnopere a Rabano monacho, theologo quidem insigni, carminibus, et prosa laudatam fuisse. In his enim duobus dicendi generibus vir doctus, ut illa maxime tempestate, satis valebat. Commentatus est idem Rabanus et librum Paralipomenon, et Machabaeos. Habuit etiam sermones satis elegantes ad populum, sed is potissimum laudatur, quem habuit in celebritate omnium sanctorum.

XVI.

Jacobus Philippus Bergomas, in Supplemento Supplementi chronicarum, lib. XI, anno Christi 853.

Rabanus monachus, natione Germanus, Maguntinus archiepiscopus, theologus quidem praecellens, ac insignis poeta per hoc tempus, in prosa et carmine, duobus dicendi modis plurimum valuit, et multo in pretio fuit. Qui ex ingenii sui magnitudine

multos commentatus est, et edidit libros, quorum tituli sunt isti, prout invenire potui. Et primo super Genes. libros quatuor incipit. *In principio*. Super Exodum libros quatuor. *Exodus exitus*. Item super Epistolam ad Ephes. libros tres. Super Leviticum librum unum. *Sequentis libri*. De Institutione clericorum librum unum. Super Deut. librum unum. *Hæc sunt verba*. Super Matthæum libros octo. *Expectationem itaque*. Super libros Paralip. et super Machabæorum libros commentatus est: habuitque sermones ad populum plures, et elegantes. Item de Laude sanctæ Crucis libros duos. Et Strabus discipulus, etiam notabilis in scriptis et virtutibus eodem tempore fuit. De Patriarchis librum unum, et alia quædam.

XVII.

Wernerus Roleuinc in Fasciculo temporum, anno 834.

Rabanus poeta et monachus, post abbas Fuldensis, deinde archiepiscopus Maguntie, doctor magnus claruit, et plura scripsit. Et Strabus discipulus, etiam notabilis in scriptis et virtutibus eodem tempore fuit.

XVIII.

Idem, ibidem, anno 844.

Festivitas omnium Sanctorum est translata ad Kal. Novembris per Gregorium IV, et Galli et Germani inceptorum ipsum (scilicet festum) celebrare hoc tempore, et habetur sermo Rabani de eodem satis pulcher.

XIX.

Joannes Nauclerus, præpositus Tubingensis, in volumine II Chronicorum, generatione 28, in fine.

Fuit hic annus etiam Gregorii papæ (Gregorii IV) interitu legendus, qui inter cætera egregia facinora, festum omnium Sanctorum Kalend. Novembris instituit. Sunt qui factum hoc putent Rabani consilio. Erat is ex Alcuini discipulis abbas Fuldensis, deinde et archiepiscopus Moguntinus, oratione ligata non minus quam soluta insignis. Reliquit ingenii sui monumenta multa, commentaria in reliquias, quæ Paralipomena vocamus, et Machabæos, laudem sanctæ Crucis, et sermones plurimos.

XX.

Robertus Gaguinus, lib. iv de Gestis Francorum.

Quo (Carolo Magno) auctore Parisiensis schola (quam Universitatem vocant), hac occasione cœpit. Delati nave ex Scotia Claudius et Joannes, Rabanus quoque et Alcuinus ex venerabilis Bedæ discipulis. In Galliam cum venissent, nec quidquam præter bonas disciplinas patria exportassent, se sapientiam profiteri, eamque venalem habere conclamant. Qua re ad Carolum perlata, illos ad se vocat. Vocati libere profiterentur sapientiam illis esse, quam adipisci cupientes gratis edoceret, si vita locusque tantum eis præberetur. Intellexit imperator ingenuam hominum mentem, eosque cum aliquot dies apud se tenuisset, Claudium, cui nomen erat Clemens, Parisiis conversari, et generosos adolescentes bonis disciplinis instituire jubet, Joannem vero Papiam misit.

XXI.

Raphael Volaterranus, Anthropologiae lib. xix.

Rabanus, Anglicus monachus, summusque theologus, carmine prosaque disertus, ut scribunt Ricobaldus Ferrariensis, et Ptolemæus Lucensis: fuit præul Meldensis, Bedæ discipulus, tempore Ludovici Pii et Gregorii V; scripsit in lib. Paralip. 2, et Machabæos. Habuit etiam conciones ad populum. Scholam Parisiensem tunc primum inchoatam, sua doctrina celebriorem reddidit.

XXII.

Joannes Trithemius, abbas Spanheimensis, in libro de Scriptoribus ecclesiasticis.

Rabanus Maurus, sextus archiepiscopus Mogunti

anus, ex abbate Fuldensis monasterii ordinis sancti Benedicti, natione Teutonicus ex civitate Fuldensi in Buchonia, Albini Anglici quondam auditor, vir in divinis Scripturis eruditissimus, et in sæcularibus literis nobiliter doctus, philosophus, rhetor, astronomus et poeta subtilissimus, cui (ut absque invidia loquar) nec Italia similem, nec Germania peperit æqualem. In monasterio siquidem Fuldensi adhuc juvenis monachum induit, et tam moribus quam scientia mirabiliter profecit; unde et quartus ejusdem cœnobii abbas consecratus, ovibus sibi commissis verbo et exemplo viginti quatuor annis præfuit, et pene infinita opuscula scripturarum composuit. Tandem offensus improbitate monachorum suorum, qui eum dicebant nimium scripturis intentum temporalia negligere, agente id in eis diabolo, displicentiam contra eum acceperunt, scandalizati in eo quo maxime debuerant ædificari. Dans igitur locum iræ, nec cum ingratis ovibus diutius manere consentiens, monasterium et habitatores ejus deseruit, et ad Ludovicum imperatorem filium Caroli transmigravit, cum quo et multis diebus permansit. Monachi autem, penitentia ducti, legationem ad eum mittentes rogabant ut rediret ad monasterium, sed non imperarunt. Mansit ergo cum imperatore usque ad mortem Otgarii Moguntinensis archiepiscopi, in cujus locum susceptus, præfuit ecclesiæ præfata Moguntinæ annis novem. Habita quoque synodo, multa ad utilitatem fidelium constituit. Scripsit autem in monasterio Fuldensi adhuc constitutus, tam carmine quam soluta oratione multa volumina, maxime in Scripturis sanctis, quas a principio usque ad finem omnes explanavit. De cujus scriptis subjecta feruntur. Ad Freulphum episcopum Lexoviensem, cujus supra fecimus mentionem, scripsit insigne opus

In Genesim lib. iv. *In princi., etc., plurima su.*
 In Exodum lib. iv. *Exodus exitus dici.*
 In Numeros lib. iv. *Numerorum librum multi.*
 In Leviticum lib. iv. *Sequentis lib. id est, Levit.*
 In Deuteromium lib. iv. *Filii Israel castra mo.*
 In Josue lib. ii. *Domino beatissimo vereque.*
 In Judicum lib. ii. *Post mortem Josue.*
 In librum Ruth lib. i. *Scrutantibus ergo histo.*
 In Regum, ad Hilduinum lib. iv. *Fuit vir, etc., dicamus.*
 In Paralipomenon lib. iv. *Adam, etc., decimus ab.*
 In Tobiam lib. i.
 In Esdras et Neemiam lib. iii.
 In Judith lib. vii. *Domine electe et merito.*
 In Hester lib. i. *Liber Hester, quem hæc.*
 In Job. lib. i.
 In Psalmos lib. i.
 In Ecclesiasten lib. i.
 In Proverbia Salomonis lib. i.
 In Cantica canticorum.
 In librum Sapientiæ lib. iii. *Diligite, etc., admo.*
 In Ecclesiasticum lib. x. *Omnis sa., etc., prin. ergo.*
 In Esaiam prophetam lib. viii. *Domino reverendissimo, etc.*
 In Hieremiam lib. xx.
 In Ezechielem lib. xx. *Et factum est, etc. usus.*
 In Danielem lib. iii.
 In duodecim Prophetas minores lib. xii.
 In Machabæorum lib. iii. *Et factum est postquam per.*
 In Evangelium Matthæi lib. viii. *Expectationem itaque.*
 In Evangelium Lucæ lib. iii.
 In Evangelium Marci lib. iv.
 In Evangelium Joannis lib. i. *Inter omnia divinae histor.*
 In Actus apostolorum lib. i.
 In omnes Epistolas Pauli lib. xxiii. *Venerando fratri Lupo.*
 In Epistolas canonicas lib. vii.
 In Apocalypsim Joannis lib. i.

De Laude sanctæ crucis lib. II. *Rex Regum Dominus mundum.*

Ad Haymonem episcopum de Universo, lib. XXII, *Primum apud Hebræos.*

De universali Natura lib. I. *Universitatis disputa.*

De Institutione clericorum lib. III. *Domino re. ac reli. Haistul.*

De divinis Officiis lib. I.

De computo dialogus lib. I. *Quia te, venerande pater.*

Ad Ludovicum regem lib. I.

Ad Regembaldum episcopum lib. I.

Epistolarum ad diversos lib. I.

De Quæstionibus canonum lib. I.

De Benedictionibus patriarcharum lib. I.

Sermonum, innumerabilium pene, lib. I.

Alia insuper multa edidit, quæ ad notitiam meam non venerunt. Moritur sub Ludovico et Lothario principibus, anno Domini 855, indictione tertia, episcopatus sui anno nono, sepultus in monasterio sancti Albani prope Moguntiam, non sine opinione sanctitatis, cujus epitaphium in viginti ferme ornatibus versibus legi *.

XXIII.

Idem Trithemius in Catalogo illustrium Germaniæ scriptorum.

Rabanus Maurus Magnentius post sanctum Bonifacium sextus archiepiscopus Maguntinensis, patria Thoringus, ex civitate Fuldensi oriundus; Albani discipulus; primum monachus Fuldensis cœnobii factus, cum adhuc puer esset decem annorum, omne deinceps studium ad scientiam convertit Scripturarum; in omni eruditione tam sæcularium quam divinarum Scripturarum longe doctissimus evasit; philosophus clarus, poeta insignis, rhetor facundus, astronomus et computista celeberrimus, Græce, Latine et Hebraice peritus, cui similem suo tempore non habuit Ecclesia. Deinde succrescentibus meritis anno ætatis suæ quinto et tricesimo, omnium fratrum suffragio ejusdem cœnobii abbas electus est; et præsidens regimini annis quatuor et viginti, multa et pene infinita scripsit volumina. Demum post mortem Olgarii Moguntinensis archiepiscopi ejusdem Ecclesiæ pontifex consecratus est, et annis novem in præsulatu sedens, multa bona fecit Ecclesiæ. De cujus operibus subjecta feruntur: ad Freculphum episcopum, in Genesim lib. IV; in Exodum lib. IV; in Numeros lib. IV; in Leviticum lib. IV; in Deuteronomium lib. IV; in Josue lib. II; in Judicum lib. II; in librum Ruth. lib. I; in Regum ad Hilduinum abbatem sancti Dionysii lib. IV; Paralipomenon quoque lib. IV; in Esdras et Neemiam lib. III; in Tobiam lib. I; in librum Judith lib. VII; in librum Esther lib. I; in Job quoque lib. I; in Psalmos lib. I; in Proverbia Salomonis lib. I; in Ecclesiasten lib. I, in Cantica canticorum lib. I; in librum Sapientie lib. III; in Ecclesiasticum lib. X; in Isaiam prophetam lib. VIII; in Jeremiam prophetam lib. XX; in Ezechielem quoque prophetam lib. XX; in Danielem prophetam lib. III; in duodecim prophetas minores lib. XII; in libros Machabæorum lib. III; in Evangelium Matthæi lib. VIII; in Evangelium Lucæ lib. III; in Evangelium Marci lib. IV; in Evangelium Joannis lib. II; in omnes epistolas Pauli lib. XXIII; in Epistolas canonicas lib. VII; in Actus apostolorum lib. I; in Apocalypsin Joannis lib. I. De sanctissimæ Trinitatis fide lib. I. De Laude quoque sanctæ Cru-

cis mirabilis ingenii opus lib. II. Ad Haymonem episcopum de Universo, vel Etymologiarum lib. XXII. De Natura quoque universali lib. I. Ad Haistulphum episcopum de Institutione clericorum lib. III. De divinis Officiis lib. I. De Computo ecclesiastico lib. I. Ad Ludovicum imperatorem lib. I. De Quæstionibus canonum lib. I. Ad Regembaldum episcopum lib. I. De Benedictionibus patriarcharum lib. I. Homiliarum et sermonum totius anni lib. II. Epistolarum quoque ad diversos lib. I. Sed et varia epigrammata composuit, et multos in litteris humanitatis tractatus, qui ad manus nostras adhuc minime venerunt. Moritur sub Lothario imperatore, anno Domini 855, indictione tertia, ætatis suæ anno 68, episcopatus nono completo. Sepultus in monasterio sancti martyris Albani prope Moguntiam, tunc ordinis sancti Benedicti.

XXIV.

Idem, de Viris illustribus ordinis S. Benedicti. lib. II, cap. 59.

Rabanus Maurus Magnentius, ex abbate Fuldensi sextus archiepiscopus Moguntinus, natione Teutonicus, ex sinibus Francorum in silva quæ Buchonia nuncupatur, distans a Moguntia milliariibus ferme quindecim versus Thuringiam, Albani quondam auditor, atque discipulus; vir in divinis Scripturis eruditissimus, et in omni doctrina sæcularium litterarum valde peritus, philosophus et poeta nulli suo tempore inferior. Cum adhuc puer esset, cœnobio Fuldensi a parentibus traditur, in quo ad eo studendo profecit, ut Alemania doctorem similem non haberet. Deinde succedentibus doctrinæ meritis, in abbatem omnium assensu monachorum præfati cœnobii eligitur, et in illo officio 24 annis præsidens monasticam disciplinam strenue gubernavit. Scripsit autem multa volumina, de quibus ego tantum reperi subjecta: Ad Frecolfum episcopum Lexoviensem in Genesim lib. IV; in Exodum lib. IV; in Leviticum lib. IV; in Numeros lib. IV; in Deuteronomium lib. IV; in Josue lib. II; in Judicum lib. II; in Ruth lib. I; ad Hilduinum abbatem in Regum lib. IV; in Paralipomenon lib. IV; in Esdras et Nehemiam lib. III; in Tobiam lib. I; in Proverbia Salomonis lib. I; in Ecclesiasten lib. I; in Cantica Canticorum lib. I; in librum Sapientie lib. III; in Ecclesiasticum lib. X; in Isaiam prophetam lib. VIII; in Jeremiam prophetam lib. XX; in Ezechielem lib. XX; in Danielem lib. III; in duodecim Prophetas minores lib. XII; in Machabæorum lib. III; in Evangelium secundum Matthæum lib. VIII; in Evangelium secundum Marcum lib. III; in Evangelium Lucæ lib. IV; in Evangelium Joannis lib. I; in Epistolas Pauli lib. XX; in Actus apostolorum lib. I; in Epistolas canonicas lib. VII; in Apocalypsin Joannis lib. I.

Cum adhuc monachus esset, annos natus triginta, scripsit opus admiratione dignum mirabili poemate de Laude sanctæ Crucis lib. II; quorum primus metro, secundus prosa compositus est: quos postea sancto Petro per manus Sergii papæ obtulit. Scripsit ad Haymonem episcopum Halberstadensem, Etymologiarum, seu de Universo, lib. XXII. De universali Natura lib. I; ad Haistulphum quartum Moguntinum archiepiscopum de Institutione clericorum lib. III; ad Heribertum episcopum de Quæstionibus canonum lib. I; ad Regembaldum de eadem re lib. I; de Benedictionibus patriarcharum lib. I; de Officiis divinis lib. I; de Computo ecclesiastico satis utilem lib. I; ad Ludovicum regem lib. I;

* In editione Catalogi Trithemii Scriptorum ecclesiasticorum facta Colonie in officina Petri Quentel, anno 1546, duæ sunt additiunculæ. Prior post illud: Ad Ludovicum regem librum I in hæc verba: Scripsit et ad Ludovicum regem alios XXII libros de Proprietate verborum, et rerum mysticarum Significatione, quod opus non immerito Cornucopia dici po-

test. Verum est idem opus quod de Universo et Etymologiarum inscribitur. Posterior hæc est in fine: Existent præterea nonnulla Rabani opuscula de videndo Deum; de Puritate cordis, de Pœnitentia, in bi. Bibliotheca Ebrhacensi. GEORGIUS COLVENERUS.

epistolarum ad diversos lib. 1; sermones etiam et homilias scripsit pene innumerabiles. Vidi ego in Bibliotheca Fuldensis cœnobii alios complures libros Rabani, maxime in artibus liberalibus: quorum titulos jam a memoria tulit oblitio. Nam inter omnes Alamanicæ Italicæque doctores nullus Rabanum scribendo, et numero et utilitate librorum, excesit. Multa enim volumina scripsit, quæ nos hic minime signavimus. Fuit enim vir studiosissimus, qui semper intentus erat lectioni, multosque discipulos doctissimos habuit. In abbazia Fuldensi a sancto Saurino primo abbate quartus fuit, in archiepiscopatu Moguntino sextus. Rexit autem episcopatum annis octo, vir in pauperes misericordissimus, qui eis tempore famis magnam pietatem exhibuit, et omnes large sustentavit. Hic, habita synodo apud Moguntiam, multa ad utilitatem fidelium constituit. Moritur anno Domini 855, indictione tertia.

XXV.

Idem, in eodem opere, lib. iv, cap. 81.

Rabanus Maurus, quartus abbas Fuldensis, natione Franco, in silva, quæ dicitur Buchonia, postquam rexit præfatam abbatiam strenue 24 annis, defuncto Otgario, in ejus locum archiepiscopus Moguntinus ordinatus sextus, vir suo tempore undecunque doctissimus, quod infinita, quæ scripsit, volumina testantur: quorum in secundo libro ex parte fecimus mentionem. Moritur anno Domini 855, indictione tertia, episcopatus sui anno 9.

XXVI.

Idem, in Chronico Hirsaugiensi, in LINTBERTO, primo hujus monasterii abbate.

Cum Lintbertus hic noster abbas, Rabani Fuldensis doctissimi per omnia viri, multo tempore auditor et condiscipulus fuerit, non eum nisi eruditissimum evadere potuisse credendum est. Tenuerat enim ipse Rabanus adhuc monachus scholam monachorum publicam in cœnochio Fuldensi, quam etiam abbas continuavit: in qua monachus, non solum in sacris Scripturis, sed etiam in sæcularibus litteris omnifariam eruditus. Nec solum Fuldensis cœnobii monachos, sed etiam ex diversis locis aliis ad se transmissos, multos in omni genere doctrinæ discipulos instituit. Ex his complures postea successu temporis ad magnas dignitates promoti sunt. Præceptorem habuerat ex discipulis Bedæ Anglici monachi, reverendissimum virum Albinum monachum, et abbatem monasterii sancti Martini Turonensis, Magni Caroli imperatoris quondam didascalum, a quo ipse hauserat in Gallia, quod alios in Germania postmodum docebat. At vero Lintbertus, Rabani primum condiscipulus, et postremum auditor, quod a bono præceptore didicerat monachus abbas non neglexit. Erat sane regularis disciplinæ studiosissimus cultor, qui non solum vivere secundum normam sanctissimi patris nostri Benedicti subditos sibi monachos verbo docuit, sed etiam in omnium virtutum plenitudine conversando, oves sine reprehensione præcedens, ut bonus pastor, exemplo boni operis patuit. Ejus siquidem meditatio die ac nocte in lege Domini continuata semper exstitit, qui sine intermissione orans ad Dominum, verus Christi discipulus in finem permansit, fama sanctitatis et eruditionis ejus se per omnem circa regionem diffundente, multi viri nobiles filios suos magisterio ejus instituendos tradiderunt. Complures etiam ex his qui clari apud homines in sæculo videbantur, ultro se illius disciplinæ propter amorem regni cœlestis subdiderunt, unde et numerus fratrum brevi auctus valde cepit excrescere, et substantia temporalis ex multorum oblatione dilatata fuit. Eisdem temporibus monasterium Corbeie in Saxonia sub regula sancti patris nostri Benedicti novitatis suæ sumpsit exordium, quod fundari cœptum est anno Domini 822, indictione 15, quod pene eodem

A tempore, cum isto monasterio divi Aurelii pontificis completum inhabitari cœpit. Eodem ferme tempore monasterium sanctorum Marcellini et Petri martyrum in loco qui dicitur Selgenstadt in Moguntinensi parochia, sub regula divi patris nostri Benedicti, fundatum per Ludovicum imperatorem primum exstitit, cooperatione venerabilis viri Einhardi, olim cancellarii, tunc autem monachi, et primi ejusdem cœnobii abbatis, in quo corpora prædictorum duorum martyrum Marcellini et Petri anno Domini 828, a Roma, procuratione imperatoris, mense Novembri allata, honorifice reposita sunt.

Temporibus Lintberti, abbas primi sancti Aurelii Hirsaugiensis, circa annum Domini 840, sub Ludovico imperatore piissimo et filii ejus; claruerunt in ordine nostro Benedictino multi celeberrimi viri sanctitate et eruditione Scripturarum insignes, qui velut astra cœli, mirum in modum totam Ecclesiam moribus et doctrina illustrarunt. Rabanus Maurus abbas Fuldeusis, de quo supra diximus, his temporibus apud omnes in pretio habebatur, propter integritatem vitæ, et inæstimabilem scientiæ disciplinam. Qui quanta scripserit, tam in libro nostro de ecclesiasticis Scripturis, quam in secundo de Illustribus Viris ordinis nostri magna ex parte demonstravimus. Denique anno Domini 842, qui abbas Lintberti quartus annus erat, de Fuldensi monasterio per fraudes quorundam incitatus exiit, atque ad Ludovicum, filium Ludovici senioris imperatoris confugiens, usque ad mortem Otgarii archiepiscopi Moguntinensis, qui eum expulerat, propter quam nescio causam, quasi exsul remansit. Sed post annos quinque, mortuo Otgario, Rabanus archiepiscopus in locum ejus successit anno Domini 847, indictione 10, omnium suffragio sedit annis novem, homo in pauperes misericordissimus, qui Ecclesiam suam moribus et scientia strenue gubernavit.

XXVII.

C *Beatus Rhenanus in adnotationibus ad librum Tertuliani de Corona militis.*

De cæremoniis, et ecclesiasticis quibusdam ordinationibus post primordia nascentis Christianismi institutis, absque scriptura haud dubie, meminit et Rabanus Maurus in epistola quadam ad Regembaldum quemadmodum citat idem Burchardus sexto libro qui est de Sacramentis, in hæc verba: Igitur, ut beatus Ambrosius testatur, postquam omnibus locis Ecclesiæ sunt constitutæ, et officia ordinata, est aliter composita res quam cœperat. Primum enim omnes docebant, et omnes baptizabant quibuscunque diebus, et temporibus fuisset occasio. Nec enim Philippus tempus quæsit, aut diem, quo eunuchum baptizaret, neque jejunium interposuit. Neque Paulus et Silas tempus distulerunt, quo Optionem [custodem] carceris baptizarent cum omnibus ejus. Neque Petrus clericos habuit, aut diem quæsit, quando D Cornelium cum omni domo sua baptizavit. Nec ipse, sed jussit fratribus, qui cum illo erant apud Cornelium in Joppe. Adhuc enim præter septem diaconos nullus fuerat ordinatus. Ut ergo cresceret plebs et multiplicaretur, omnibus inter initia concessum est, et evangelizare, et baptizare, et Scripturas in ecclesia explanare. At ubi omnia loca circumplexa est Ecclesia, conventicula constituta sunt, et rectores, et cætera officia in ecclesiis sunt ordinata, ut nullus de clero auderet, qui ordinatus non esset, quod sciret non sibi creditum vel concessum. Et cœpit alio ordine et providentiâ gubernari Ecclesia in qua si omnes eadem possent, irrationale esset, et vulgaris res et vilissima videretur. Hinc est ergo unde nunc neque diaconi in populo prædicant, neque cæteri, vel laici baptizant, neque quocunque die credentes tingunt, nisi ægri. Ideo non per omnia conveniunt scripta Apostoli ordinationi, quæ nunc in Ecclesia est. Quia hæc inter ipsa initia sunt scripta. Nam et Timotheum

apostolum a se creatum, episcopum vocat, quia primi presbyteri episcopi appellabantur ut recedente eo sequens ei succederet. Denique apud Ægyptum presbyteri consignant, si præsens non sit episcopus. Sed quia cœperunt sequentes presbyteri indigni inveniri ad primatus tenendos, immutata est ratio, prospicientis consilio, ut non ordo, sed meritum crearet episcopum, multorum sacerdotum iudicio constitutum, ne indignus temere usurparet, et esset multis scandalum. Hæc Rab.

XXVIII.

Ex ejusdem Rhenani Admonitione de Tertulliani dogmat.

Porro tametsi in collectaneis quibusdam Græcis multa comperuerim de exomologesi, et pœnitentia, partim ex veteribus Basilio, Chrysostomo, Maximoque, partim ex junioribus Nilo, Climace, Isaaco, et Thasso monachis desumpta, placuerunt tamen inprimis quæ nuper ex codice quodam vetustiori exscripti, B ex libello de Medicina pœnitentiæ, qui Augustino inscribitur, et aliunde etiam per studiosum quempiam sublecta. Nam a Gratiano varis locis variis titulis citantur. Eaque visum est huc transponere, quod hic simul legi possint, quæ alibi vel sparsim, vel truncate habentur. Imo libellus de pœnitentiæ Medicina sic latet inter opera Augustini, ut raro legatur: unde hæc sunt pro majori parte ad verbum accepta. Sic autem exorditur: *Vita, inquit, humana, quantalibet præpoleonat secunditate justitiæ, sine peccatorum remissione non agitur, etc.*

XXIX.

Idem post multa.

Mensuram autem temporis agenda in pœnitentia, idcirco non satis attente præfigunt canones, pro unoquoque crimine, sed magis in arbitrio antistitis relinquendum statuunt: quibus apud Dominum non tam valet mensura temporis, quam doloris; nec abstinentia tantum ciborum, sed mortificatio potius vitiorum. Propter quod tempora pœnitentiæ fide, et conversatione penitus abbrevianda præcipiunt, et negligentia protelanda. Exstant tamen pro quibusdam culpis modi pœnitentiæ impositi, juxta quos cæteræ pendendæ sunt culpæ, cum sit facile per eosdem modos vindictam et censuram canonum æstimare. Hæc dicta sunt velut a præsentem in volumen tribus distinctum libris, quorum primus ea continebat, quæ sunt de pœnitentia, et pœnitentibus, criminibus atque judiciis. Secundus maxime de accusatis, et de accusatoribus ac testibus, cum cæteris adhuc pertinentibus ecclesiasticis regulis. Tertius de sacerdotum ordinibus. Quos libros magno redimere cupiam, sed injuria temporis, et hominum incuria perditus sunt, solo hoc opusculo salvo, quod præfationis illic vicem habet, et huc a me totum est appositum studiosis rerum Christianarum consulturus. Testatur in calce se non tantum œcumenica concilia secutum, sed quædam ex provincialium synodorum constitutionibus accepisse, in quibus præsidere solet metropolitanus episcopus, quo libentius legere velim modo dictos libros. Nam constitutiones provincialis synodi, quam jussu Ludovici Pii Cæsaris Magontiaci habuit Rabanus archiepiscopus cum coepiscopis suis, et Samuele, Gozbaldo, Hebone, Gozbratho, Hemmone, Waldgario, Ansgario, Otgario, Lantone, Salomone, et Gebaharto, cum reliquis collegis, coepiscopis, abbatibus, monachis, presbyteris, et cæteris ecclesiasticis ordinibus, dici vix potest quam mihi placuerit, cum nuper in meas manus casu venissent. Sed nec hæ erant integræ, et quod inprimis ego cognoscere cupiebam, id deerat. Cæterum ex eo libro modum inquirendorum criminum deprehendi, ex urbe, ut videtur, a Nicolao pontifice, Rathaldo sanctæ Argenteratensis Ecclesiæ episcopo missum.

• Editum est opus ann. 1565.

XXX.

Jacobus Meyerus, in Annalibus Flandriæ.

Anno 791, inchoata schola Parisiensis per quatuor eruditissimos viros Claudium, Joannem, Alcinium et Rabanum natione Anglos, Bedæ venerabilis discipulos.

XXXI.

Sebastianus Munsterus, in Cosmographia, lib. III, in MAGUNTIA.

Rabanus patria Fuldensis, alibi Magnentius Maurus appellatus, Bedæ Anglici discipulus, poeta et theologus, primum abbas, deinde archiepiscopus, anno 856 mortuus.

XXXII.

Gaspar Bruschius, in monasteriorum Germaniæ Chronologia, in descriptione Fuldæ sive Fuldensis monasterii.

Habet hoc cœnobium, præter cætera ornamenta, insignem et incomparabilem bibliothecam collectam et adornatam primum a Rabano, multum vero et in ordinem redactam postea ab Hildeberto, monachis et abbatibus Fuldensibus, litteris et vitæ integritate conspicuis, tandem ad archiepiscopatum Moguntini etiam gubernationem, ob insignem virtutem ac vitæ honestatem revocatus, de quibus plura leges in primo nostro episcopatum Germaniæ tomo.

XXXIII.

Idem in quin'o abbate ejusdem monasterii.

Rabanus, cognomine Magnentius, Maurus patria Fuldensis, Eygilonem excepit anno Domini 825, vir in divinis Scripturis eruditissimus, et scientia seculari doctissimus. Bedæ Anglici olim discipulus, et gymnasii Parisiensis professor, philosophus, rhetor, et astronomus, siquæ temporis poetarum nulli secundus, cui nec Italia similem, nec Germania peperit æqualem. Quibus rebus argumento sunt tot et tanta volumina, ipsius divi ingenii monumenta. Nam ut eruditionem tanti viri omnes bibliothecæ nobis commendant, ita quantum ingenio valuerit, liber de Laudibus sanctæ Crucis imperatori Pio Ludovico dedicatus, evidentissime probat: qui quamvis diversarum immutabili [inimitabili] varietate figurarum mirifice sit distinctus, omnium tamen figurarum characteres, quocunque vertas, certam sententiam reddunt. Bibliothecam Fuldensem tantæ librorum multitudine locupletavit, ut dinumerari vix queant. Demum cum se totum divinis libris scribendis dedere vellet, posthabito regimine in montem D. Petri sese contulit, eoque fratres studiorum suorum æmulos collocavit ubi biblica scripta omnia discipulis enarrans, commentariis ea in hunc usque diem exstantibus, illustravit. Deinde cum multitudo fratrum rumore piæ conversationis crevisset, aliud monasterium in monte Joanni Baptistæ sacrare constituit. Mortuo interea archiepiscopo Moguntino Otgario, vocatur a monte beati Petri ad sedem Moguntinam anno Domini 847, ab ipso imperatore Ludovico secundo. Moritur autem cum decem annis principatum Moguntinæ sedis habuisset, successore Carolo Aquitanæ duce; sepultus est Moguntiæ ad Sanctum Albanum in sacello divi Bonifacii, qui locus tamen, ob chori novi structuram, nunc non agnoscitur; et ipse postea in patriam translatus scribitur.

XXXIV.

Guilielmus Eysengrein, in Catalogo testium veritatis. Ante annos 718, qui fuit Christi 847.

Sanctus Rabanus, cognomine Magnentius Maurus, natione Germanus, patria Fuldensis, ex Benedictinæ professionis monasterii Fuldensis abbati Moguntinus archiepiscopus, Albini Anglici auditor quondam atque discipulus, vir in divinis Scripturis exercitatis-

simus, et scientia sæculari doctissimus, gymnasii Parisiensis olim professor, philosophus, rhetor, et astronomus, suique temporis poetarum nulli secundus, cui nec Italia similem, nec Germania peperit æqualem. Quibus rebus argumento sunt tot et tanta volumina, ipsius divini ingenii monumenta. Nam ut eruditionem tanti viri omnes bibliothecæ nobis commendant, ita quantum ingenio valuerit, liber de Laudibus sanctæ Crucis, imperatori Pio Ludovico dedicatus, evidentissime probat: qui quamvis diversarum immutabili varietate figurarum mirifice sit distinctus, omnium tamen figurarum characteres quocumque veritas certam sententiam reddunt. Bibliothecani Fuldensem tanta librorum multitudine locupletavit, ut dinumerari vix queant. Denum cum se totum divinis libris scribendis dedere vellet, posthabito regimine Fuldensi, in montem sancti Petri sese contulit, eoque fratres studiorum suorum æmulos collocavit, ubi biblica scripta omnia et singula discipulis enarrans, commentariis ea in hunc usque diem exstantibus, illustravit. Ad Haymonem episcopum Halberstansensem libros de Universo scripsit. Alios item de Institutione clericorum; de divinis Officiis volumen, et quem de Benedictionibus patriarcharum scripsit. Habuit etiam sermones satis elegantes ad populum; sed is potissimum laudatur, quem de celebritate Omnium Sanctorum confecit. Synodum apud Moguntiam convocavit, in ecclesiam Sancti Albani, in qua hæreticum quemdam Godscalcum presbyterum damnavit, et multa ad Ecclesiæ utilitatem constituit. Moritur anno Christi 857, cum decem annis principatum Moguntinæ sedis habuisset, successore Carolo Aquitanie duce. Sepultus Moguntia: ad Sanctum Albanum, qui postea in patriam translatus scribitur.

XXXV.

Sixtus Senensis, in Bibliotheca sancta, lib. IV, in RABANO.

Rabanus Magnentius Maurus, sextus archiepiscopus Moguntinus, natione Germanus, ex urbe Fuldensi in Buchonia quartus abbas quondam cœnobii Fuldensis, ordinis divi Benedicti, Albini Anglici auditor, vir omnium disciplinarum cognitione absolutissimus, rhetor, poeta, astronomus, philosophus et theologus, cui nullum parem eo sæculo Germania habuit: hic, inquam, offensus improbitate monachorum suorum, qui eum damnabant, quod nimium sacrarum litterarum studiis intentus, temporalia negligeret, ingratos deseruit, et ad Ludovicum Augustum se recepit, et cum eo mensibus aliquot permansit, revocantibus eum obnixè monachis, quos jam facti pœnituerat; sed non impetrarunt, ita volente Deo, qui ipsum paulo post in eorum confusione ad Moguntinum archiepiscopatum assumpsit. Is ergo cum adhuc esset in monasterio suo, hortatu Freculfi episcopi Lexoviensis, et Ludovici Lotharii Augustorum, composuit in omnes divinas Scripturas juxta litteræ sensum et spiritualem intelligentiam commentariorum libros 172, quos ex omnibus Latinis patribus continuata serie a Hieronymo usque ad Bedam collegit, servatis ubique ipsorum dictis ac sensibus; et in his locis in quibus Patrum expositionem non invenit, propriis explanationibus usus est, notatis fronte paginarum tam suo quam aliorum interpretum nominibus, quorum sententias in codicibus coaptaverat, ut sciret lector, et quid a Patribus, et quid ab eo haberet, et quo judicio singula forent legenda. Præter hæc etiam collegit in omnem divinam Scripturam dictionarium mysticarum significationum; ad spirituales sanctorum sensus utilissimum. Horum voluminum ipse tantum infrascripta legi, typis excusa initis majori ex parte diversis ab his quæ Trithemius in catalogo suo annotavit.

In Genes. ad Freulf. Lexov. episc. lib. IV. *Magnorum virorum conamen.*

In Exod. ad eundem lib. IV. *Inter cæteras scripturas.*

In Numeros ad eundem lib. IV. *Numerorum librum.*
In Deuteronomium ad eundem lib. IV. *Decurrit igitur.*

In Ecclesiasticum ad Otgarium archiepiscopum lib. X. *Sciens benevolam.*

In Jeremiam ad Lotharium imperatorem lib. XVII. *Post commentarios.*

In Threnos ad eundem lib. III. *Ultimam partem Jeremie.*

Quos typographi Hieronymianis operibus insertos, et falso Hieronymi titulo inscriptos, venditarunt. Cæterarum lucubrationum initia nondum a nobis conspecta, habes apud Trithemium. Floruit anno Domini 855.

XXXVI

Ex eodem libro Senensis in Hieronymo.

In commentationibus Threnorum præter præfationes quasdam ad Eusebium, partim ex epistola Hieronymi de interpretatione alphabeti Hebraici ad Paulum Urbicam, partim ex aliis ejusdem scriptis collectas, nihil habetur quod Hieronymianum ingenium spiret. Nam præterquam quod nullum his insit vel Græcæ vel Hebraicæ intelligentiæ vestigium, structura quoque sermonis ubique inæqualis, aperte clamat nihil aliud esse hoc opus quam farraginem centonum, a studioso collectore ex variis diversorum auctorum dictis, et ex Gregorii potissimum sententiis, atque integris capitulis coacervatam. Nec vereor affirmare coacervationis hujus adunatore fuisse Rabanum Maurum, in cujus operibus Basileæ excusis hi tres libri habentur. Hos typographi, ut Hieronymi scripta, in majorem molem aucta, plausibilis publicarent, et majori pretio venditarent, Hieronymi tomis inseruerunt, recisis ex initio præfationis Rabani aliquot lineis, quo minus impostura a cæcis emptoribus deprehenderetur.

XXXVII.

C Ex lib. V ejusdem, adnotatio 12. Et factum est mane et vespere dies secundus (Genes. I).

Rabanus episcopus Moguntinus in commentariis Geneseos, perquirens quamobrem post secundæ diei opus non dicatur, sicut de cæteris quinquæ dierum operibus: *Vidit Deus quod esset bonum*: respondet, ex auctoritate veterum Patrum, id ex eo accidisse, quod numerus binarius infamis sit, et timendus propter corruptionis causam, quæ ab ipso primum progreditur. Est autem hæc Hieronymi sententia in principio commentarii in Aggæum, et in primo adversus Jovinianum volumine, scribentis hunc in modum: *Intuendum est juxta Hebraicam veritatem, quod cum Scriptura in primo, et tertio, et quarto, et quinto, et sexto die, expletis operibus singulorum, dixerit: Et vidit Deus quia bonum est*: in secundo die hoc omnino subtraxit, nobis intelligentiam derelinquens, non esse bonum duplicem numerum, qui ab unione dividat, et præfiguret fœdera nuptiarum, unde et in arca Noe omnia animalia quæcunque bina ingrediuntur immunda sunt. Nicolaus Lyrensis in postilla Geneseos hanc sententiam seu imposturam explodit, præferens ei Rabbi Salomonis expositionem, dicentis: *Deum non appellasse bonum secundæ diei opus, quia aquarum opificium, quod postea tertia die consummatum est, nondum esset perfectum, innuens non esse boni appellatione dignum, quod nondum perfectum sit.* Hanc tamen Lyrani confutationem Paulus Burgen-sis episcopus refellit.

XXXVIII.

Arnoldus Wion, BELGA, Duacensis, lib. II Ligni vitæ, agens de Moguntinis archiep., cap. 26.

Beatus Rabanus Magnentius, Maurus, Germanus, Fuldensis, Alcuini Angli discipulus, Theologus Parisiensis insignis, monachus et abbas Fuldensis, creatus anno 847, abbatialis regiminis 52, de do-

ctrina et sanctitate gregem sibi commissum, annis A novem assidue pavit. Monasterium sancti Petri in sublimi eoque situm extra muros civitatis construxit. In concilio episcoporum Moguntiae habito anno 848, Godescalcum haereticum damnavit, et continue scribendo sacrosanctam Ecclesiam mirifice illustravit. Obiit anno 856; die 4 mensis Februarii, sepultus Fuldæ. Trithemius lib. iv, cap. 81. Deuochares et Belforestius locis citatis, et alii infiniti.

XXXIX.

Idem, lib. v Ligni vitæ, cap. 71.

Sanctus Rabanus episcopus, sanctæ Ecclesiæ doctor, et expositionis sacræ Scripturæ, quæ isogrammatica, id est æquilitteralis vocatur, inventor.

XL.

Ex eodem.

Ipse enim impletus est, quasi flumen, sapientia (Ecl. xlvii). — Maximam suo tempore doctrinæ pietatisque gloriam consecutus est sanctus Rabanus Magnentius Maurus. Hic a natura optime informatus, et a doctrina egregie instructus, id egit summo opere, ut in quam plurimos homines, quam plurima ingenii, naturæque suæ beneficia profunderet. Id quod in Germania cum se commode non potuisset præstare arbitraretur, in Gallias profectus, Lutetianam Academiam ab Anglis et Scotis monachis antea inchoatam, ad perfectionem ac omnis intima eruditionis cumulum brevi perduxit. Nam cum in philosophicis, rhetoricis, astronomicis, ac theologicis, maximos progressus sub sancto Alcuino Anglo et monacho fecisset, in juventute is omnibus scientiis publice privatimque imbuenda, maximos ingenii sui nervos contendit. Primam suam juventutem Benedicti instituti consecravit. Vir factus, abbas Fuldenis in Germania omnium monachorum summa voluntate creatus est, tandemque ad Moguntinensium ecclesiæ archiepiscopatum evectus, gloriosam sibi mortem decem post annos confecit. Libri quos singulari quadam eruditione refertos edidit, infiniti pene sunt. Ita ut de eo scribere Trithemius non dubitavit, nec Italiam, Rabano similem, nec Germaniam æqualem peperisse. Is ergo cum adhuc esset in monasterio suo, hortatu Freculfi episcopi Lexoviensis, et monachi nec non Ludovici, ac Lotharii Augustorum, composuit in omnes divinas Scripturas juxta litteræ sensum et spiritualem intelligentiam commentariorum libros 178, quos ex omnibus Latinis Patribus, continuata serie a Hieronymo usque ad Bedam collegit, servatis ubique ipsorum dictis ac sensibus et in his locis, in quibus Patrum expositionem non invenit, propriis explanationibus usus est, notatis in fronte paginarum, tam suo quam aliorum interpretum nominibus, et quid ab eo haberet, et quo iudicio singula forent legenda. Horum autem voluminum subjecta excusa sunt, inter opera sancti Hieronymi, falso Hieronymi titulo inscripta, initiis majori ex parte diversis, ab his quæ Trithemius annotavit, videlicet :

In Genesim, ad Freculfum episcopum, lib. iv. *Magnorum virorum conamen.*

In Exodum, ad eundem, lib. iv. *Inter ceteras Scripturas.*

In Numeros, ad eundem, lib. iv. *Numerorum librum.*

In Deuteronomium, ad eundem, lib. iv. *Decursus igitur.*

Hi omnes cum aliis libris iv in Leviticum excusi sunt Coloniae, anno 1532, in-8°.

In Ecclesiasticum, ad Otgarium archiepiscopum lib. x. *Sciens benevolam.*

Impressi sunt Parisiis, apud Simonem Colinaum, 1544.

* Ipsius etiam Pamelii iudicio, est Paschasii Ratherti, et exstat in ipsius Operibus.

In Jeremiam, ad Lotharium imp., lib. xviii. *Post Commentariolos.*

Trithemius autem libros xx citat in eundem Jeremiam, quos vidi excusos Basileæ, anno 1534, in folio.

In Threnos, ad eundem imp., lib. iii. *Ultimam partem Jeremiæ.*

Cæterarum lucubrationum initia nondum a nobis visa; sunt apud Trithemium hoc modo :

In Leviticum lib. iv. *Sequentis libri.*

Excusi sunt Coloniae cum supradictis, anno 1532, in-8°.

In Josue lib. vii. *Domino beatissimo.*

In Judicum lib. ii. *Post mortem Josue.*

In Ruth lib. i. *Scrutantibus ergo.*

In Regum, ad Hilduinum, lib. iv. *Fuit vir, etc., dicamus.*

Sunt mss. Casini littera Longobarda.

In Paralipomenon lib. iv. *Adam, etc., decimus.*

In Esdras et Nehemiam lib. iii.

In Tobias lib. i.

In Judith lib. vii. *Domine electe et merito.*

In Hester lib. i. *Liber Hester, quem.*

In Job lib. i.

In Psalmos lib. i.

In Proverbia lib. i.

In Ecclesiasten lib. i.

In Cantica lib. i.

In librum Sapientiæ lib. iii. *Diligite, etc., admo.*

In Esaïam prophetam lib. viii.

In Ezechielem lib. xx. *Et factum est.*

In Daniele lib. iii.

In duodecim prophetas minores lib. xii.

In Machabeorum lib. iii. *Et factum est postquam.*

In Evangelium Matthæi lib. viii. *Expectationem itaque.*

In Evangelium Lucæ lib. iii.

In Evangelium Marci lib. iv.

In Evangelium Joannis lib. i. *Inter omnia divinæ historiae.*

In omnes Epistolas Pauli lib. xxiii. *Venerando fratri Lupo.*

In Epistolas canonicas lib. vii.

In Actus apostolorum lib. i.

In Apocalypsim lib. i.

Et hæc de sacris. De reliquis ejus operibus hæc feruntur.

a De corpore et Sanguine Domini lib. i.

De Naturis rerum lib. v.

De ortu et moribus Antichristi lib. i.

Dictionarium mysticarum significationum, ad spirituales sanctorum voluminum sensus intelligendos utilissimum, lib. i.

De virtutibus, vitiis ac cæremoniis antiquæ Ecclesiæ lib. i.

Excusus primum Antverpiæ, anno 1560, in-8°, cum fragmentis quibusdam Caroli Magni, opera Wol. Lazii.

De Rebus gestis a Lothario, Ludovico et Carolo imp., Ludovici Pii filii, carmine heroico.

Libri plures exstabant Viennæ Austriæ apud Wolfgangum Lazium ms.

De Universo, ad Haymonem episcopum, lib. xxii. *Primum apud Hebræos.*

Horum nonnulla fragmenta ms. sunt apud D. Constantium.

De universali Natura lib. i. *Universitatis.*

De signis Nativitatis Domini, lib. i.

De Virtutibus numerorum, lib. i.

De Origine rerum lib. i.

Hunc vidi Casini ms. in scamno 10, ad dextram.

De computo dialogus, lib. i. *Quia te venerande.*

Pœnitentium liber, sive, ut alii habent, de Quæstionibus Canonum lib. i.

Excusus est Venetiis, an. 1584, in-4°, cum aliis A auctoribus.

Canonum pœnitentialium, ad Regenbaldum episcopum, lib. 1.

De Benedictionibus patriarcharum lib. 1.

Sermonum, innumerabilium fere, lib. 1.

Horum unus, de Festivitate omnium sanctorum, legitur in Breviario Romano, et in Homiliario Alcuini excusus.

De Sacramento Eucharistiæ lib. 1.

Excusus est Colonia anno 1551.

Epistolarum ad diversos lib. 1.

• De divinis Officiis lib. XII.

Sæpius Colonia excusi in-8° et in-12.

Convivium Dei, ad Ludovicum imp., lib. 1.

Excusus Basileæ anno 1557.

De Fide Christiana lib. IV.

Exstant Viennæ mss. in libraria Laziana.

De Institutione clericorum lib. III.

Excusi sunt primum Phorcæ in Germania, per Thomam Anselmum, anno 1505; deinde Romæ, cum aliis ejus generis, anno 1590, in fol.

Revelationum lib. 1.

Qui est Venetiis ms., apud Hieronymum Porrum.

Composuit quoque mirificum illud et artificiosissimum opus, duobus libris in Laudem sanctæ Crucis laboriosissimo carmine, in quo multa Christianæ fidei mysteria, multos mysticos numeros, angelorum, virtutum, donorum, beatitudinum, elementorum, temporum, plagarum, mensium, ventorum, librorum Moysis, hujus nominis Adam, et aliarum nobilium rerum vim et dignitatem, sanctæ Cruci convenire, et adaptari posse demonstrat, innectens versum versui, ut et figuræ suos habeant versiculos, quibus imagines diversæ, ac variæ rerum figuræ representantur: nec tamen legitimus ordo principalis carminis a suo cursu vel tenore abruptitur, aut intercipitur; ita literæ ipsæ duplici plerumque ordine quadrant. Post quodlibet etiam carmen solutus sequitur sermo, versuum admirandam profunditatem dilucide explanans. Quo ego opere nihil laboriosius, nihil ingeniosius dixerim. Dedicavit autem illud sancto Petro apostolo, et per manus Sergii papæ, ad quem illud miserat, eidem sancto Petro obtulit. Impressum est Phorcæ in Germania apud Thomam Anselmum, anno 1513, alii 1503, exstatque ms. in membranis in bibliotheca Casinensi, scanno 10, ad dextram. Alia autem multa scripsisse fertur, quæ nec vidi, nec ab auctoribus citantur. Cum essem in Flandria, doctissimus, et reverendissimus Jacobus Pamelius canonicus tunc Brugensis, deinde sancti Audomari episcopus, vir de re litteraria optime meritis, et mihi amicissimus, omnia nostri Rabani opera corrigebat, quæ reperire poterat, ut ea postmodum suis commentariis illustrata, in lucem emitteret, quod pium ejus propositum et institutum, utrum perfectum fuerit hactenus ignoro.

Anno regiminis sui secundo, Christi Domini 848, in concilio Moguntia habito Godescalcum hæreticum damnavit, et tandem de tota Ecclesia, de monastico ordine, de bonis litteris bene meritis, cum magna sanctitatis opinione, ad Dominum migravit anno 856, episcopatus sui nono; et sepultus est primum in monasterio sancti Albani, ordinis sancti Benedicti prope Moguntiam, ex quo postmodum in Saxoniam translatus est, ut auctor est Trithemius, qui eandem translationem lib. 1 retulit, et Vitam ejus libris tribus composuit. Aflixum est autem ad ejus tumulum sequens epitaphium, ab ipso, antequam moreretur, compositum.

Rabanus Maurus, in suam vitam Epicedion.

Lector honeste, meam si vis cognoscere vitam

Tempore mortali, discere sic poteris.

Urbe quidem hæc genitus sum, ac sacro fonte renatus,

In Fulda post hæc dogma sacrum didici.

• Hi sunt Ruperti Tuitiensis abbas

Quo monachus factus, seniorum jussa sequer,ar,

Norma mihi vitæ Regula sancta fuit.

Sed licet incaute hanc, nec fixæ semper haberem,

Cella tamen mihi met mansio grata fuit.

Ast ubi jam plures transissent temporis anni,

Convenerè viri veterè facta loci.

Me abstraxere domo invidium, rigique tulere

Poscentes funxi præsulis officio.

In quo nec meritum vitæ, nec dogma repertum est,

Nec pastoris opus jure beneplacitum.

Promptus erat animus, sed tardans debile corpus,

Feci quod poteram, quodque Deus dederat.

Nunc rogo te ex tumulo, frater dilecte, juvando

Commendes Christo me ut precibus Domino,

Judicis æterni me ut gratia salvet in ævum,

Non meritum aspiciens, sed pietatis opus.

Raban nempe mihi nomen, et lectio dulcis

Divinæ legis semper ubique fuit.

Cui Deus omnipotens tribus cælestia regna

Et veram requiem semper in arce poli.

Ricobaldus Ferrariensis, et Ptolomeus Lucensis, quod hic Rabanus discipulus Bedæ fuisse scribatur, putaverunt, imo et in scriptis suis reliquerunt, eum fuisse Anglum, et insimul Meldensem episcopum: quos et alii nonnulli recentiores secuti sunt.

Ad primam opinionem respondet ipse Rabanus, cum ait in præcedenti Epitaphio:

Urbe quidem hæc genitus sum, ac sacro fonte renatus,
In Fulda, etc.

Ad secundam occurrunt Demochares de Sacrif. tomo II, c. 19; et Belforestius in Cosmographia parte 1, qui in denumeratione episcoporum Meldensium, ne unum quidem ejus nominis Rabani recitant. Et ideo videntur isti non parum hallucinati, correctioneque non modica indigere.

Hactenus Wion, qui et ejusdem operis libro tertio, qui continet Martyrologium monasticum, eum ponit his verbis, quarto die Februarii adjungendum:

Moguntia sancti Rabani archiepiscopi, et Ecclesiæ doctoris, qui post vitam, in compositione librorum et prædicationibus exactam, sanctitate clarus migravit ad Christum.

XLII.

Cæsar Baronius S. R. E. cardinalis, tom. X Annalium ecclesiasticorum, anno 843.

Postremo et inter Gregorii annuerandum est monumentum, quod fulgens illud temporibus istis Germaniæ sidus Rabanus Maurus Albinus Flacci auditor tricenarius, scribere aggressus sanctæ Crucis mysteria atque præconia metrico stylo canenda, egregium opus dedicavit ipsi Gregorio quarto Romano Pontifici, etc. Deinde infra. Cæterum, etsi Gregorio quarto a Rabano fuerit liber inscriptus, ad Sergium tamen ejus successorem missum constat per certos homines. Unde conjectura ducimur, ut existimemus his ultimis diebus Gregorii ab eo scriptum librum, sed Gregorio morte prævento, ad successorem ejus missum fuisset videlicet anno seq. 844, qui est Sergii papæ II annus primus.

XLIII.

Idem, anno 847.

Andi quid vertex hujus temporis theologorum Rabanus una cum collegis episcopis primo loco, in ipso tanquam superliminari scribi decreverit, etc.

XLIII.

Idem, anno 853.

Emicuit plane Rabanus ut fulgentissimum sidus, cujus quæ exstant scripta, tanquam lucis radii, excellentiam demonstrant auctoris, ut et iisdem illustrata Germania gloriatur suum haud adeo imparem magnis habuisse doctorem. De quo idem qui supra Trithemius tradit, ipsum præter opuscula tam carmine, quam soluta oratione conscripta, Scriptu-

ram sanctam a principio usque ad finem omnem feliciter explanasse, virum plane omni litterarum genere egregie excultum, triumque linguarum, Hebraicæ, Græcæ, atque Latinæ peritum.

XLIV.

Antonius Possevinus, Apparatus sacri tomo secundo.

Rabanus, quem alii baud recte, Rabbanum scribunt, quem merito Baron. cardin. post alios fulgentissimum Ecclesiæ sidus appellat, non fuit, ut quidam putant, Anglus, neque vero Meldensis episcopus. Et nationis quidem suæ, sive patriæ grave testimonium exstat in ipsius Epitaphio, ubi hæc verba sunt :

Urbe quidem hæc genitus sum, ac sacro fonte renatus
In Fulda.

Demochares autem librorum de Sacrificio missæ tom. II, cap. 19, atque Belleforestius in prima parte suæ Cosmographiæ, in catalogo Meldensium episcoporum, nullius Rabani meminere. Atqui de hoc alii antea, Trithemius deinceps, nostra vero ætate Sixtus Senensis scripserunt. Et hic quidem de illo sic ait : « Rabanus Magnentius Maurus, sextus archiepiscopus Moguntinus, natione Germanus, etc. ; » ut supra.

Sane vero ipsemet Rabanus Vitam suam versibus elegicis descripsit, quæ initio Commentarii in Jeremiam Basileæ excusi legitur, quanquam et Trit. de translatione ejusdem sancti Rabani et monasterio sancti Albani ordinis divi Benedicti prope Moguntiam, in Saxoniam, lib. I, de Vita autem ipsius libros tres scripserit.

Sed quod Sixtus inquit eum floruisse anno 855, ita accipiendum est, ut sciatur eum obiisse an. 856, quidquid secus existimaverint, qui ad annum superiorem ejus obitum retulerant. Constat hoc ex veteri chronico edito a Pitheo, id quod et admittit Baron. cardin. Cæterum licet pauca illa opera, tanquam divinarum Scripturarum exegetica Sixtus pro ratione sui instituti enumeraverit, plura tamen alia Trithemius, et denique Arnoldus Wion indicarunt, quibus etiam nos addimus, superiore anno; hoc est 1603, repertum fuisse ejusdem Rabani Martyrologium ms. in celebri monasterii Sancti Galli inter Helvetios bibliotheca. Integer igitur esto (quoad possumus) ejus operum catalogus sequens. (*Hunc require supra, col. 120, apud Arnold. Wion, unde verbo ad verbum hic iterum exhibebatur.*)

Exstat item Rabani opus de Laudibus sanctæ Crucis. Quod non solum Jacobus Wimpelingius, qui vir fuit catholicus, verum etiam hostes ipsius crucis hæretici coacti sunt laudibus extollere. Et quidem Wimpelingius in præfatione ad id opus, sic loquitur : « Rabanus Teutonicus mirificum, et artificiosissimum opus in Laudem sanctæ Crucis laboriosissimo carmine contexit : in quo multa Christianæ fidei mysteria, multos mysticos numeros angelorum, virtutum, donorum, beatitudinum, elementorum, temporum, plagarum, mensium, ventorum, librorum Moysis, hujus nominis Adam, et aliarum nobilium rerum vim et dignitatem sanctæ Crucis convenire, et adaptari posse demonstrat, innectens versum versui, ut et figuræ suos habeant versiculos, quibus imagines diversæ repræsentantur; nec tamen legitimus ordo principalis carminis a suo cursu vel tenore abrumptur, aut intercipitur; ita litteræ ipsæ duplici plerumque ordini quadrant. Post quodlibet etiam carmen solutus sequitur sermo, versuum admirandam profunditatem dilucide explanans. » Hæc ille.

Quin et non desuit, qui de hoc opere loquens Arnoldus Wion, scripserit : In duobus libris ipsius operis, quod vere testatur fuisse laboriosissimum, multa exstare Christianæ fidei mysteria, multos mysticos numeros, angelorum, virtutum, donorum, beatitudinum, elementorum, temporum, plagarum, mensium, ventorum, librorum Moysis, hujus nominis Adam, et aliarum nobilium rerum vim et digni-

tatem sanctæ Crucis convenire, et adaptari posse demonstrat, innectens versum versui, ut et figuræ suos habeant versiculos, quibus imagines diversæ ac variæ rerum figuræ repræsentantur, nec tamen legitimus ordo principalis carminis a suo cursu vel tenore abrumptur, aut intercipitur : ita litteræ ipsæ duplici plerumque ordini quadrant. Post quodlibet etiam carmen, solutus sequitur sermo, versuum admirandam profunditatem dilucide explanans. Quo ego opere nihil laboriosius, nihil ingeniosius dixerim. Dicavit autem illud sancto Petro apostolo, et per manus Sergii papæ, ad quem illud miserat, eidem sancto Petro obtulit. Impressus est Phorcæ in Germania apud Thomam Anselmum, ann. 1513. Alij autem ann. 1503. Postremo recusus est anno 1605, exstatque ms. in membranæ in biblioth. Cassinensi in pluteo 10, ad dexteram.

Sed neque desuit, qui subjunctum figuræ exemplum eo modo expressum attulit ex prima parte figuræ 13, quæ inscribitur de diebus conceptionis Christi in utero Virginis, quatuor crucibus demonstratis, hoc est 236, et ejus numeri significatione.

Scio autem Jacobum Pamelium, qui denique fuit sancti Audomari in Belgio episcopus, in id incubuisse, ut collecta a se Rabani, quotquot poterat, opera, a se commentariis, sive notis illustrata (quod præclare in Tertullianum, atque divum Cyprianum præstitit) proderet in lucem. Sed mihi incertum num prodierint. Porro Rabanus initio commentarii in Jeremiam carmine Vitam ipse suam descripsit.

XLV.

Robertus Bellarminus S. R. E. cardinalis de Scripturis Ecclesiasticis.

Rabanus Maurus, natione Germanus, abbas Fuldensis fuit tempore Ludovici Pii imp. Episcopus Moguntinus creatus est tempore Lotharii ejus filii. Obiit anno Domini 856, tempore Ludovici junioris imp. Vir fuit æque doctus, ac pius. Scripsit multa et versu et prosa. Edidit commentaria in universam sacram Scripturam utriusque Testamenti. Edidit etiam libros tres de Institutione clericorum, qui exstant cum aliis multis ejusdem argumenti, impressi Colonia anno 1568. Sed præter cætera scripsit in flore ætatis suæ opus admirandum soluta et ligata oratione de Laudibus sanctæ Crucis ad Gregorium quartum papam anno Domini 843, quod mortuo Gregorio misit ad Sergium successorem. Exstat hoc opus editum studio Jacobi Wimpelingii anno 1501, inter opera Rabani et commentarium in Threnos, quod ab aliquibus tribuitur sancto Hieronymo; sed vere Rabani est, non Hieronymi, ut diximus supra.

GEORGIUS COLVENERIUS LECTORI.

His plura testimonia non adjicimus, cum hæc abunde sufficiant, etsi alia non deessent ex Fulberto Carnotensi epist. 81; ex Gratiano, qui variis locis Rabanum citat in suo Decreto, quæ a sancto Antonio collecta protulimus. Item ex Petro Lombardo, Magistro sententiarum dicto, in III, dist. 22, § A. ex sancto Thoma in Summa Theologica; ex Christiano Massæo in Chronico mundi; ex Joanne Aventino in Annaliis Boiorum lib. IV; Joanne Garetio de Eucharistia centenario nono; Petro Cratepolio in catalogo Moguntinorum electorum; Conrado Gesnero in sua Bibliotheca; Israele Spachio; Papyrio Massono lib. II. Annalium Francorum, Andrea Theuet in Iconibus virorum illustrium Gallico sermone editis, etc. Qui plura desiderat, legat ea quæ de Rabano scribunt duo eruditissimi et in antiquitatibus eruendis diligentissimi e Societate Jesu, videlicet R. P. Nicolaus Serrarius et R. P. Christophorus Browerus, ille lib. IV Moguntinarum rerum in Rabano sexto archiepiscopo, iste in Annaliis Fuldensium lib. II, cap. 13, lib. III, cap. 13 et 14, ubi totum inscribit,

Radulfi presbyteri librum de Vita Rabani, et iterum lib. iv in quinto abbate Fuldensi.

Illud solum de patria Rabani visum est apponere. Plerique Fulde natum et renatum arbitrantur, idque ex Epitaphio a se composito, quod supra recensimus. Verum id quidam vitiose legunt hoc modo :

Urbe quidem genitus sum ac sacro fonte renatus
In Fulda : post hæc dogma sacrum didici.

Omissa videlicet voce (hæc). Ita legi in ms. quodam. Alii eam vocem addunt, sed non recte dispungunt, ad hunc modum :

Urbe quidem hæc genitus sum, ac sacro fonte renatus
In Fulda, post hæc dogma sacrum didici.

Ita primum typis est excusum ante commentarium Rabani in Jeremiam prophetam, Basileæ per Henricum Petrum anno 1534. Quod alii secuti sunt præter Baronium tom. X Annalium, anno 856, et Browerum in libro, quo Rabani edidit Poemata de diver-

sis, et doctis scholiis illustravit. Quibus accedit Arnoldus Wion ubi dictum carmen repetens, comina posuit post dictionem *renatus*. Hi igitur sic dispungunt :

Urbe quidem hæc genitus sum, ac sacro fonte renatus:
In Fulda post hæc dogma sacrum didici.

Quam esse veram dispunctionem ex eo probatur, quia Epitaphium hoc composuit jam residents in urbe Moguntina, et archiepiscopus existens, et atque ita se patria Moguntinum esse, non Fuldensem significat. Idipsum clare attestantur, quæ in libro ipsius ms. de Universo ascripta leguntur his verbis : « Rabanus Maurus Moguntia natus et renatus, et a puero in Fulda monachus, deinde cella inclusus, tandem in archiepiscopum assumitur, cujus idonea sunt opuscula in utriusque Testamenti pagina, et ante portam prædictæ civitatis meridianam apud sanctum Albanum sepulcri ejus ostenditur memoria, in sanctorum archiepiscoporum Martini et Bonifatii facii capella. » Sic ibi.

IN RABANI OPERA

FABRICII NOTITIA BIBLIOGRAPHICA.

(Bibliotheca mediæ et infimæ Latinitatis.)

Scripta Rabani Mauri ordine chronologico recensimus, Heschenium et Mabillonium duces secuti, tomos autem editionis Coloniensis 1627 simul adjectives : asterisco insuper illa notantes quæ in hæc editione Colvenerii primum profierunt.

1. *De Laudibus sanctæ crucis*, an. 815. I. p. 273. Prodiereunt seorsim Phorceæ opera Jac. Wimphelingii, per Thomam Anshelmum, 1501, fol. ; Augustæ Vin- del. 1605, et cum Tractatu Joan. Valent. Merbitzii de Varietate faciei humanæ, Dresd. 1676, 4°.

2. *De Institutione clericali*, an. 819. VI, p. 1, Colonia 1532, in Bibl. PP. Parisina posteriore, tom. X, pag. 559; in Scriptoribus Melchioris Hittorpii de divinis officiis, Colon. 1568, Rom. 1591. Carmen ad Heistulfum archiepiscopum, h. libris adjunctum, edidit Baluzius Miscell. lib. iv, p. 553.

3. *Comment. in Matthæum*, an. 822, secundum Mabillonium. V, p. 1. « In quibus advertendum, ait Colvenerius in libro vii, cap. 26, et lib. viii, cap. 26 et 28, quædam deesse, uti ibidem in margine denotatur, quæ ob militum Halberstadensium insolentiam, Ursellis in archiepiscopatu Moguntino, ubi ille tomus V anno 1622 cudebatur, deperdita sunt. »

4. *Homiliæ*. V, p. 580.

Sequuntur quæ ab ipso jam abbate scripta sunt : 5. *Comment. in Pentateuchum*; implet tonum II integrum : ante impressus Colon. 1532, 8°. Editio Colveneriana addit epitomen Commentariorum in *Lepticum*, auctore Strabo Rabani discipulo, p. 296.

6. *In Josuam*, an. 834. Epistolæ dedicatoriæ fragmentum dedit Henschenius, integram Mabillonius, p. 41. Ipse Commentarius nondum prodiit.

7. *In Judices et Ruth*. III, p. 1, 36.

8. *In libros Regum et Paralipomenon*. III, p. 45, 445.

9. *In Judith et Esther*, III, p. 243, 279. Hos ineditos vocat Mabillonius, p. 38, descriptos vero manu Petri Franc. Chiffletii se habere dicit. Prefationem dat idem p. 42. Additur p. 263 Jac. Pamelii Comm. in librum Judith.

10. *In Machabæos*, ante an. 840. IV, p. 380.

11. *In Sapientiam et Ecclesiasticum*. III, p. 362, 344. Posterior Paris. 1544 prodierat ap. Simonem Colinaeum, fol.

Scripta post relictam curam ablati.

12. *In Epistolas Pauli Collectarium*, an. 842. V,

p. 169. * quibus p. 161 præmittitur Jac. Pamelii Commentariolus in *Epistolam ad Philemonem*.

13. *In Ezechielem*. IV, p. 169.

Nunc reliqua sine ordine temporis observato adjicimus.

14. *Excerptio de Arte grammatica Prisciani*. I, p. 28.

15. *De Universo libri xxii, sive Etymologiarum Opus*, ad Ludovicum regem, an. 844. I, p. 51. Sententiam ejus singularem de damnatione catechumenorum ante baptismum defunctorum dijudicat Mabillonius, p. 44.

16. *Comm. in Cantica quæ ad matutinas laudes per septimanam dicuntur*. III, p. 295.

17. *In Proverbia*. III, p. 323.

18. *In Jeremiam*. IV, p. 1. Basil. 1534, apud Henricum Petri.

19. *De septem signis Nativitatis Domini*. V, p. 746.

20. *Allegoriæ in universam Scripturam*. V, p. 749.

21. *De sacris Ordinibus, sacramentis divinis et vestimentis sacerdotalibus*. VI, p. 50. In multis idem est cum libro de Institutione clericorum, sed epistola præmissa est diversa, et alia quædam.

22. *De Disciplina ecclesiastica libri iii*. VI, p. 60.

In duobus prioribus sunt aliquot capita quæ cum libris de Institutione clericorum conveniunt, uti in margine notatur.

23. *De videndo Deo, puritate cordis et modo penitentia*. VI, p. 85.

24. *De Quæstionibus canonum penitentialium*. VI,

p. 110. Prodiertum primum in Auctario Canisiano Petri Stevartii p. 635, post in Thesaurio novo Canisiano, tom. II, part. II, pag. 293; item a Baluzio in editione Reginonis, p. 465, sed sub titulo *Epistolæ ad Heribaldum Antissiodorensis episcopum*, an. 857 scriptæ. Editum est opus an. 841. Epistola vero præfixa non potuit an. 854 scripta esse, quia se appellat episcopum. Sub finem cap. 33 respondet auct. Heribaldo ad quæstionem : Num Eucharistia abeat recessum. Mabillonius, præfat. ad Sæculum IV Benedictinum, parte II, p. 32 seqq., illum Stercoranistis adnumerat, Basnagius autem defendit : quos vide, ut et nostrum libro VIII, p. 701, nam prolixitatem vitamus.

25. *De Vitiis et Virtutibus, de peccatorum satisfactione et remediis sive penitentis*, libri III. VI, p. 123.